

Motion

1978/79: 1124

av Olof Palme m. fl.

om den ekonomiska politiken och budgetregleringen

Den internationella konjunkturutvecklingen

Den djupa lågkonjunkturer under 1974 och 1975 avlöstes av en relativt kraftig uppgång under 1976. Men styrkan i denna uppgång blev inte bestående. Under senare delen av 1976 gick OECD-området in i en långsammare uppgångstakt. Ökningen av den totala produktionen har rört sig om ca 3,5 % om året i volym under såväl 1977 som 1978.

Uppgången har visserligen varit stabil, men den har inte varit tillräckligt kraftig för att eliminera den betydande arbetslöshet som uppstod inom OECD-området under 1974 och 1975. Kapacitetsutnyttjandet var fortsatt lågt.

Detta kan vara en förklaring till varför investeringarna ännu inte kommit i gång i någon större utsträckning inom OECD-området. Kapacitetsutnyttjandet kom under 1974 och 1975 ner på en så låg nivå att den återhämtning som skedde under 1976 inte drog i gång den ökning av kapitalbildningen som tidigare brukat ske under senare delarna av konjunkturuppgångarna.

Den ekonomiska politiken i de stora länderna medverkade inte heller i någon större utsträckning till att skapa gynnsamma betingelser för en snabb återhämtning. Den ojämna fördelningen av överskotten resp. underskotten i utrikeshandeln var en återhållande faktor — likaså rädslan för att en snabb uppgång på nytt skulle sätta fart på inflationen. Den ekonomiska politiken i de stora länderna styrdes alltså av andra mål än tidigare med en starkare tonvikt på prisstabilitet och jämvikt i utrikeshandeln och med en allt mindre hänsyn till sysselsättningen.

Utvecklingen i USA utgjorde emellertid ett undantag. Under både 1977 och en stor del av 1978 förde man en målmedveten expansionspolitik i syfte att få fart på ekonomin och få ner den stora arbetslösheten. I dessa avseenden var även politiken framgångsrik. Man fick till stånd en ganska ordentlig produktionsuppgång, och arbetslösheten sjönk från nära 8 % 1976 till 5 à 6 % under 1978. Den expansiva utvecklingen ledde emellertid till att Förenta staterna fick ett kraftigt underskott i sin bytesbalans, vilket i sin tur medförde ett betydande utflöde av dollar och en tidvis kraftig försvagning av dollarkursen. Samtidigt sköt inflationen ny fart. Denna situation ledde till växande krav på en mera återhållsam politik. Beslut om en sådan fattades också under hösten 1978 med det klart uttalade syftemålet att dämpa inflationen och stabilisera dollarkursen.

Starka skäl talar nu för att åtstramningen av politiken kommer att få effekt under 1979. Det fanns för övrigt redan innan de ekonomisk-politiska besluten togs tendenser i riktning mot att konjunkturen av egen kraft höll på att bromsas upp. Den kraftigt sänkta dollarkursen kan visserligen leda till en förstärkning av USA:s export. Men denna motväger inte den förutsatta relativt kraftiga nedgången av den inhemska efterfrågan. Med en oförändrat restriktiv inriktning av politiken kommer sannolikt produktionsökningen att stanna på 1 à 2 % under 1979 med en successiv försvagning under loppet av året.

Den svagare utvecklingen i USA kommer sannolikt att motverkas av en kraftigare uppgång i Västeuropa — då i första hand i Västtyskland. Vid olika ekonomiska toppmöten under sommaren 1978 enades industriländerna om en strategi som gick ut på att länder med låg inflation och stark bytesbalans skulle stimulera sina ekonomier. Beslut i den riktningen har sedermera tagits i såväl Förbundsrepubliken Tyskland som Japan. Effekterna av dessa åtgärder kommer även att sätta sin prägel på i varje fall första halvåret 1979. Tillsammans med en relativt väl hävdad tillväxt i flera andra större OECD-länder leder detta till att tillbakagången i Förenta staterna motvägs, så att hela OECD-området får en fortsatt tillväxt under första delen av 1979 på i stort sett samma storlek som man haft under senare år. Men i motsats till tidigare får denna uppgång sin tyngdpunkt i Västeuropa — tidigare har den mest legat i Förenta staterna och i Japan.

Utsikterna för andra halvåret 1979 är emellertid inte lika ljusa. Mycket talar nu för att man i Västtyskland kommer att sätta in en finanspolitisk åtstramning redan under sommaren 1979. Den accelererade nedgången i USA kan då också komma att sätta sina spår i utvecklingen i Västeuropa. På något längre sikt kan man alltså inte utesluta att OECD-området går in i en fas med ännu långsammare utveckling än vi haft på senare år. Detta skulle i så fall leda till växande sysselsättningsproblem och ett fortsatt underutnyttjande av produktionsmöjligheterna.

Situationen på oljeområdet skapar dessutom en osäkerhet inför framtiden. Krisen i Iran har medfört ett betydande bortfall i tillförseln av råolja. Om detta bortfall blir långvarigt kan det förorsaka störningar i denna för världsekonomin så betydelsefulla marknad.

OPEC-länderna har vidare beslutat om att genomföra höjningar av oljepriset under 1979 med 5 % i kvartalet. Detta kommer att innebära att prisnivån ökar med 10 % i genomsnitt för hela 1979. Genom den inte minst psykologiska betydelse som oljepriset har kan detta beslut — hur motiverat det än må vara för oljeländerna — skapa en förnyad tveksamhet inför den framtida ekonomiska utvecklingen.

Det finns i anslutning härtill även anledning att ta upp frågan om den mera långsiktiga utvecklingen i världsekonomin. Ett viktigt inslag i de senaste årens utveckling har varit de relativt kraftiga förändringarna i

strukturen av industriproduktionen. Den kraftiga industriella expansionen i Japan var det första exemplet på en industrialisering utanför de "gamla" industriländernas krets. Men under senare år har därutöver en rad utvecklingsländer industrialiserats i snabb takt. De länder det gäller återfinns främst i Sydostasien (t. ex. Hongkong, Sydkorea, Indien, Taiwan, Singapore och Malaysia) och i Latinamerika (främst Mexico och Brasilien). Genom en kombination av låga produktionskostnader och en modern teknologi bjuder de nu industriländerna en kraftig konkurrens på de områden som de koncentrerat sig på.

U-ländernas andel av världsexporten av industriprodukter är visserligen fortfarande låg. Men den har mellan 1960 och 1975 i stort sett fördubblats — ökat från 4 till 8 %. Eftersom den industriella expansionen i dessa länder koncentrerats till ett fåtal branscher — t. ex. textil och konfektion, vissa verkstadsprodukter och elektroniska komponenter — har u-ländernas export under 1970-talet emellertid växt långt snabbare än den totala handeln med dessa produkter. De har därför blivit en viktig faktor i den internationella konkurrensen, och på vissa marknader har situationen kännbart förändrats för produktionen i industriländerna.

Industrialiseringen av u-länder sker i en klart snabbare takt än vad som skedde i i-länderna, när de befann sig i motsvarande utvecklingsfas. Orsaken är uppenbarligen att u-länderna i dag kan förvärva modern teknologi i stor skala. Det sker i viss utsträckning genom direkta biståndsinsatser. Men huvudparten kommer u-länderna till del genom köp av hela industriprocesser och genom multinationella företags direkta etablering. Det är i hög grad genom de multinationella företagen som ny produktionsteknik sprids till de nya industriländerna, och det är där ofta genom dem som också produkternas avsättning säkrats i första hand inom OECD-länderna.

Genom denna koncentration av industrisatsningarna till vissa speciella produktområden och genom en klar inriktning på export till i-landsmarknaderna har konkurrensen från u-länderna under 1970-talet skapat betydande omställningsproblem inom de industrialiserade länderna. Det gäller främst tekoindustrin och elektronikindustrin, men betydande problem har även skapats för varven och inom handelsstålssektorn.

Mot denna bakgrund är det förklarligt att det i våra länder uppstått en debatt om behovet att skydda våra egna industrier och vår sysselsättning mot denna typ av utlandskonkurrens. Även om motiv kan finnas för handelspolitiska åtgärder under vissa förutsättningar och för speciella områden, talar dock övervägande skäl mot en allmän skärpning av handelspolitiken som ett medel att undgå de ekonomiska verkningarna för våra länder av u-ländernas begynnande industrialisering.

Det avgörande skälet för denna inställning är att vägen ut ur fattigdom och underutveckling även för dagens u-länder till en väsentlig del

måste gå via en höjd teknisk nivå och ökade kapitalinsatser i en modern industriproduktion. Skall detta kunna ske, måste u-ländernas produkter kunna säljas på en någorlunda fri världsmarknad där industriländernas efterfrågan även framdeles kommer att ha en avgörande betydelse.

Ett ytterligare skäl är att en utveckling mot välstånd även i u-länderna är nödvändig för vår egen ekonomiska tillväxt på sikt. Med den svenska industrins starka inriktning på export är vi beroende av en expanderande världshandel. Detta har även bekräftats av utvecklingen under de allra senaste åren. De nya industriländerna har nämligen under senare år varit ett av de få verkligt expansiva inslagen i världshandeln. De har bl. a. genom den intensiva industrialiseringsprocessen importerat långt mera än vad de exporterat. Under 1977 exporterade Västeuropa nära fem gånger så mycket industriprodukter till u-länderna som importen därifrån. Arbetslösheten i Västeuropa hade med andra ord varit väsentligt större om inte u-länderna fört en expansiv importpolitik.

Mycket tyder på att denna utveckling mot en snabb industrialisering av nya länder kommer att fortsätta. Som ett litet och exportberoende land måste vi försöka möta denna successivt skärpta konkurrens med näringspolitiska åtgärder så att nödvändiga omställningar kan genomföras i socialt acceptabla former. Det är inte genom sänkta reallöner som vi skall möta denna nya situation i världsekonomin utan genom en förnyelse och utveckling av vår industri. Härigenom lägger vi även grunden för en fortsatt välfärdsutveckling i vårt land.

Den ekonomiska utvecklingen i Sverige under 1977 och 1978

De borgerliga partierna övertog regeringsansvaret 1976 i ett läge då den ekonomiska utvecklingen i vår omvärld höll på att försvagas. Den borgerliga regeringen ställdes snabbt inför stora ekonomiska problem, vilka visserligen socialdemokraterna under valrörelsen klart framhållit men som dessa partier inte tog på det allvar som situationen krävde. I stället hade man gått ut med orealistiska löften om mycket kraftiga satsningsökningar, betydande skattesänkningar och bidragsökningar.

Den ekonomiska situationens allvar präglade knappast den borgerliga regeringens första budget. Den var kraftigt expansiv, dock utan att anvisa några lösningar på de grundläggande ekonomiska problem som vårt land nu stod inför. Den allmänt expansiva politiken stod sig emellertid endast tre månader. Under våren 1977 gjorde den borgerliga regeringen en helomvändning. Genom en rad olika åtstramningsåtgärder riktade mot löntagarna och hushållen inleddes den s. k. svångremspolitiken. Kombinationen av en långsam internationell tillväxt och en hård inhemsk åtstramning resulterade i att produktionen stod stilla under 1977 och 1978. Den privata konsumtionen gick kraftigt tillbaka, och arbets-

lösheten steg under 1978 till en mycket hög nivå. Särskilt ungdomarna kom att drabbas hårt av den stora arbetslösheten.

Genom denna svångrempolitik skapades ett underutnyttjande av de ekonomiska resurserna i vårt land som lett till mycket betydande produktionsförluster. Jämfört med en utveckling med normal tillväxt låg produktionen räknad i fasta priser vid utgången av 1978 åtminstone 20 miljarder kronor lägre än vad som var möjligt.

Det är givet att såväl sysselsättning, levnadsstandard som statsfinanser skulle varit väsentligen mycket bättre om våra produktionsmöjligheter hade utnyttjats i samma grad som under den socialdemokratiska regeringens tid. Den borgerliga regeringens svångrempolitik har inneburit ett slöseri med våra ekonomiska resurser, som är utmanande med tanke på alla de behov och brister som fortfarande gör sig gällande i vårt samhälle.

Det finns här anledning att framhålla att denna svaga ekonomiska utveckling i första hand skapats genom en svag inhemsk efterfrågan. Mycket i den ekonomisk-politiska debatten har uppehållit sig vid den svenska exportindustrins utveckling. Men det faktiska förhållandet är att nettoefterfrågan från utlandet (export av varor och tjänster minus import av varor och tjänster) har stått för ett expansivt element under både 1977 och 1978. Till en del har detta kommit till stånd genom en importutveckling som har varit svagare än exportutvecklingen, men nettoeffekten har likväl varit att den konkurrensutsatta delen av vår ekonomi inte kan skyllas på den svaga utvecklingen. Den har i stället skapats genom en nedgång av den privata konsumtionen och av kapitalbildningen. I synnerhet har lageromslaget spelat en väsentlig roll.

I dessa avseenden har regeringen redovisat bedömningar av utvecklingen som senare visade sig vara grovt felaktiga och missledande. Man trodde exempelvis att BNP under 1977 skulle stiga med inemot 2 % och att den privata konsumtionen skulle öka med 2,5 %. I själva verket minskade båda kraftigt. Man trodde på en fortsatt uppgång av industriinvesteringarna. I själva verket sjönk dessa med 17 % under 1977 och med 18 % året därefter. Den bild som den borgerliga regeringen givit i sina finansplaner har på en lång rad punkter visat sig vara grovt missvisande.

Åtstramningen av hushållens köpkraft står i bjärt kontrast mot budgetutvecklingen. Underskottet i statens budget har vuxit i en takt som saknar sin motsvarighet både tidigare i vårt land och i vår omvärld. I viss utsträckning förklaras denna försvagning av utgifter som sattes in för att möta den arbetslöshet som åtstramningen bidrog till att driva fram. En ytterligare anledning till de försämrade statsfinanserna var de automatiska utgiftsökningar som följde av den kraftiga inflation som den borgerliga regeringens politik ledde till under 1977 och som även fått omfattande statsfinansiella konsekvenser under 1978. Det omfat-

tande slöseriet, t. ex. på kärnkraftsområdet, när det gäller projekteringen av B3LA och vid företagsförvärv, har ytterligare förvärrat den statsfinansiella situationen. Fördyringarna och inkomstbortfallen till följd av den borgerliga regeringens politik på kärnkraftsområdet kan för enbart åren 1977 och 1978 uppskattas till ca 1,5 miljarder kronor.

Vid sidan av det direkta stöd som riktats till företagen för att upprätthålla sysselsättningen har även mycket omfattande åtgärder vidtagits för att förstärka deras finansiella situation. Av störst betydelse är det etappvisa borttagandet av den allmänna arbetsgivaravgiften, vilket sammantaget lett till en budgetförsvagning på ca 8 miljarder kronor. Härutöver kommer en rad andra förmåner som riktats speciellt till företagen. Tillsammans med effekterna av de tre devalveringarna och en mycket återhållsam löneutveckling har detta medfört att företagens finansiella ställning kraftigt förstärkts under 1977 och framför allt under 1978.

Trots denna kraftiga förbättring av företagens ekonomi har emellertid investeringarna försvagats. Särskilt kraftig har nedgången varit för industriinvesteringarna, som på bara två år minskat med ca 30 %. Företagen har således inte använt sina förstärkta finansiella resurser till ökade investeringar utan har valt att i stället förstärka sin likviditet och sin finansiella ställning. Sysselsättningen inom industrin har minskat. Den generella politiken har således i detta avseende varit verkningslös. Trots det omfattande finansiella stödet till företagen har man inte lyckats vända den oroväckande utvecklingen på investeringsområdet.

Redan 1976 framstod det som klart att den svenska ekonomin stod inför stora problem. Sviterna från krisen 1974—1975, den sedan dess försvagade internationella tillväxten och tillkomsten av nya industriländer skulle komma att leda till en skärpt konkurrenssituation och ett betydande behov av nydaning inom det svenska näringslivet. Skulle vi kunna klara de framtida sysselsättningskraven, måste en förnyelse och utveckling komma till stånd inom vår industri som gjorde att vi kunde möta de växande problemen. Som en följd härav var det också nödvändigt att begränsa konsumtionsökningarna i förhållande till de kraftiga uppgångar som skett under senare år.

Man kan mot bakgrund av den utveckling vi nu faktiskt haft under 1977 och 1978 — med alla de påfrestningar de inneburit för de svenska löntagarna — fråga sig om utvecklingen under den borgerliga regeringens tid fört oss närmare en lösning på dessa för vår framtid så centrala problem. Tyvärr måste konstateras att detta inte är fallet. Politiken har visserligen lett till en kraftig åtstramning av den privata konsumtionen som lagt tunga bördor på de lägre inkomsttagarna. Detta har skett samtidigt som den borgerliga regeringen fört en allmän fördelningspolitik som lett till ökade klyftor i jämförelse med den socialdemokratiska politiken.

Men dessa uppoffringar har inte skapat nya sysselsättningsmöjligheter

genom ökade investeringar. Tvärtom har dessa minskat kraftigt. Vi har dessutom fått en lång rad krisbranscher och en växande regional obalans. Vi står med andra ord nu sämre rustade att lösa 1980-talets sysselsättningsproblem.

Den uppgång som man nu i finansplanen ser framför sig under 1979 förändrar inte i någon avgörande grad denna situation. Investeringarna är fortfarande svaga, och strukturproblemen kvarstår. Snarare kan konjunkturuppgången — när den som nu kommer till stånd i ett läge med kraftig finansiell obalans i ekonomin — skapa nya problem genom alltför snabbt stigande vinster och stigande priser. Vi återkommer senare till en närmare analys av utvecklingen framöver.

Målen för socialdemokratins ekonomiska politik

Huvudmålen för socialdemokratins ekonomiska politik är

att skapa arbete och välfärd åt alla och

att fördela produktionsresultat, förmögenheter och inflytande på ett rättvist och demokratiskt sätt.

De ekonomiska förhållandena spelar en avgörande roll för samhällets möjligheter att skapa sysselsättning och en ekonomisk och social trygghet. Utvecklingen i vårt land alltsedan 1930-talet visar på ett övertygande sätt att sociala och fördelningspolitiska mål kan förverkligas både snabbare och mer genomgripande om den underliggande ekonomin är stark och expansiv. Vid den produktionsnivå som vårt land numera uppnått är de ekonomiska framstegen och åtgärder som stärker landets produktionsförmåga alltså inte mål i sig utan endast medel för att uppnå mera grundläggande sociala och politiska värden.

En fortsatt ekonomisk tillväxt är alltså ett väsentligt medel för att skapa ökad sysselsättning och välfärd och för att utjämna inkomster och förmögenheter. Föreställningen om att sysselsättnings- och fördelningsproblemen lättare skulle lösas i ett samhälle med nolltillväxt saknar stöd i erfarenheten. Tvärtom finns det mycket som talar för att strukturproblemen kan bli avsevärt svårare att lösa i en sådan ekonomi och att även motsättningarna skärps när det gäller fördelningen av de ekonomiska resultaten. Inte heller i en ekonomi med nolltillväxt undgår man kraven på omställning och anpassning till den internationella utvecklingen. Men omställningarna blir betydligt svårare att möta när det inte finns andra sektorer med ökande produktion och sysselsättning som kan kompensera utvecklingen i de tillbakagående branscherna.

Det är emellertid för socialdemokratien ett oeftergivligt krav att de växande resurserna fördelas på ett rättvist sätt och att den ekonomiska tillväxten verkligen leder till en reellt ökad jämlikhet. Ett viktigt inslag i jämlikhetspolitiken är också att det råder balans i fråga om arbete och inkomster mellan olika delar av vårt land. Tillbakagången i dessa av-

seenden under den borgerliga regeringens tid kräver nu förnyade ansträngningar.

Ibland framförs argumentet att en minskad jämlikhet är en nödvändig förutsättning för att den ekonomiska tillväxten skall kunna vidmakthållas. Socialdemokratin har alltid tagit avstånd från dessa uppfattningar. För oss är det gemensamma ansvaret för framtiden den på sikt enda hållbara grunden för en fortsatt tillväxt av våra ekonomiska resurser. Detta synsätt präglar vår skattepolitik. Det låg bakom tillkomsten av ATP-reformen — en av de största tillväxtbefrämjande reformerna i vårt land. Det är även ett viktigt motiv för arbetarrörelsens engagemang i löntagarfonderna.

På samma sätt som en fortgående tillväxt av våra ekonomiska resurser är stabila priser avgörande för såväl fördelningspolitiken som när det gäller de långsiktiga sysselsättningsmålen. En fortgående inflation leder ofta till en orättvis omfördelning av ekonomiska tillgångar och utgör på sikt även ett hot mot sysselsättningen och den internationella konkurrenskraften. En dämpning av den under senare år alltför höga inflations-takten utgör därför ett nödvändigt led i en politik som syftar till att på sikt trygga sysselsättningen och att skapa en rättvis fördelning av inkomster och förmögenhet.

En viktig förutsättning för att vi skall kunna bibehålla vårt ekonomiska oberoende och på våra egna villkor förverkliga målen full sysselsättning och en rättvis fördelning av produktionsresultaten är vidare att vi på lång sikt har balans i våra utrikes affärer. Ett över många år bestående underskott leder till ett växande beroende av långgivare. Betalningsbalansen kommer även att belastas med växande räntebetalningar. Den förbättring som kunnat registreras i vår utrikesbalans under 1978 sammanhänger i stor utsträckning med den borgerliga regeringens arbetslöshetsskapande politik. I takt med att ekonomin nu tar fart finns det mot bakgrund av den svaga finanspolitiken risk för att vi på nytt kommer in i ett läge med växande underskott. Politiken måste därför inriktas på att åstadkomma en långsiktig och stabil balans i våra utrikes affärer.

För socialdemokratin är människors rätt till arbete och social trygghet det främsta politiska målet. Vi kan nu konstatera att den borgerliga regeringens politik inte kan lösa de stora problem vi står inför under 1980-talet. Snarare har man genom en svag finanspolitik och ett ensidigt stöd till företagens vinster skapat ytterligare svårigheter att klara de stora problem vi står inför. Vi måste i stället — i samverkan mellan samhälle, löntagare och näringsliv — lägga grunden för framtidens sysselsättning. Detta kommer att kräva ett hårt arbete. Men genom gemensamma ansträngningar, genom långsiktighet och beslutsamhet i handlandet kan vi lösa problemen och återskapa tryggheten och tillförsikten inför framtiden.

Utvecklingen under 1979

Enligt bedömningarna i folkpartiregeringens budgetproposition kommer den ekonomiska utvecklingen under 1979 att vara kraftigt expansiv. Bruttonationalprodukten (BNP) beräknas stiga med ca 5,5 %. Praktiskt taget samtliga efterfrågekomponenter beräknas öka. Av störst betydelse är visserligen lageromslaget, som inte bidrar till någon mera långsiktig uppgång i ekonomin. Men därutöver ökar såväl den privata konsumtionen som exporten med relativt höga tal.

Investeringssidan är dock fortfarande svag. Visserligen redovisas i försörjningsbalansen stora ökningstal — nära 8 % i total uppgång för bruttoinvesteringarna. Detta är emellertid i stor utsträckning en statistisk illusion, som uppstår till följd av att de stora utförsäljningarna från handelsflottan nu beräknas upphöra. Industriinvesteringarna beräknas efter sitt 30-procentiga fall under 1977 och 1978 endast öka med 3 %.

Det är likväl en anmärkningsvärt kraftig uppgång av BNP som förutses i regeringens bedömningar. Man får gå tillbaka till slutet av 1960-talet för att hitta en lika snabb tillväxt. Skillnaden är dock den att uppgången under 1979 sker i ett läge då ekonomin sedan flera år tillbaka varit praktiskt taget stillastående. Som vi redan tidigare framhöll är underutnyttjandet av våra ekonomiska resurser nu betydande. Uppgången innebär därför endast att vi återtar en del av de produktionsmöjligheter som vi gått miste om under den borgerliga regeringens tid.

Trots detta har man anledning att ifrågasätta om denna uppgång verkligen kommer till stånd. I vad gäller exporten bygger den på flera osäkra förutsättningar. Regeringen har reviderat upp den prognos för 1979 som OECD-organisationen presenterat så sent som i december månad. Enligt denna prognos skulle utvecklingen under senare delen av 1979 bli klart svagare. Regeringen har för sin del inte accepterat denna bedömning utan tror på en oförändrad tillväxt under hela året. Vidare tror regeringen på ett fortsatt återtagande av marknadsandelar. Enligt analyserna i finansplan och nationalbudget skulle en väsentlig anledning till de återvunna marknadsandelarna vara att den svenska exportindustrin och den med importen konkurrerande verksamheten sänkt sina priser i jämförelse med andra länder. Samtidigt har vi genom statistiken kunnat konstatera att de svenska företagen på en lång rad områden redan kraftigt höjt sina priser. Enligt den senast föreliggande konjunkturbarometern räknar man med kraftiga prishöjningar även under första kvartalet 1979. Företagen har med andra ord inte följt regeringens uppmaning att solidarisera sig med den förda devalveringspolitikens syften utan utnyttjar det utrymme som denna skapat till prishöjningar och vinstförbättringar. Men detta kan få som konsekvens att den volymmässiga uppgången — och alltså även effekterna på produktion och sysselsättning — blir lägre än vad man förutsatt i finansplanen.

Den allmänna finansiella situationen — med de kraftiga ökningarna i penningmängd och likviditet — gör att man även har anledning att ifrågasätta den prognos för konsumentprisernas utveckling under loppet av 1979 som folkpartiregeringen redovisar i finansplanen. Enligt denna skulle konsumentprisstegringen begränsas till 5 à 6 % under detta år. I och för sig är detta ett med hänsyn till den långsiktiga utvecklingen för högt tal. Inflationsbekämpningen måste inriktas på en prisstegring som är väsentligt lägre. Inte desto mindre talar den för handen varande ekonomiska situationen för att prisstegringarna under detta år kan bli större än vad regeringen bedömer som sannolikt — om man inte vidtar kraftfulla åtgärder för att begränsa inflationen. I den mån prisstegringarna blir större än vad regeringen räknat med påverkas sannolikt den privata konsumtionstuvecklingen i en negativ riktning.

A andra sidan bör framhållas att konjunkturinstitutet för sin del ansett att den privata konsumtionen kommer att öka med 3,5 % under 1979 — alltså klart mer än vad regeringen stannat för. Till grund för institutets bedömning ligger en förutsättning om att sparbenägenheten nu — efter ökningarna under senare år — kommer att vika. Regeringen har däremot förutsatt att sparbenägenheten skall ligga kvar på en fortsatt hög nivå, med en i förhållande till konjunkturinstitutets bedömningar lägre konsumtionsstegring som följd.

Skulle den av konjunkturinstitutet beräknade ökningen komma till stånd, framstår den i så fall som större än vad vi i ett längre perspektiv — med hänsyn till alla de krav som bl. a. föreligger på investeringsområdet — kan avdela för ökning på detta område.

I fråga om bostadsbyggandet har regeringen gjort en optimistisk bedömning. Detta beräknas öka med 8 à 9 % i volym under 1979. Samtidigt kan vi konstatera att andelen outhyrda lägenheter i nyproduktionen nu på nytt ökar i vissa delar av landet. Detta sker parallellt med att bostadsköerna också ökar. Orsaken är att den borgerliga regeringen inte lyckats kontrollera kostnadsutvecklingen i bostadsproduktionen. Hyror i nyproduktionen har stigit så snabbt att många bostadssökande inte har råd att ta de nya lägenheterna. Om man inte snabbt förstärker insatserna på det bostadspolitiska området och bättre kontrollerar kostnadsutvecklingen, finns det risk för att bostadsbyggandet inte alls kommer att uppnå de tal man nu räknar med i finansplanen.

Även om läget på en rad punkter forfarande är osäkert, finns det dock sammanfattningsvis mycket som nu talar för att den svenska ekonomin kommit in i en uppåtgående konjunkturfas. Själva takten i uppgången kan komma att avvika från regeringens bedömningar. På kapitalbildningens och på exportens områden förefaller regeringen att ha varit optimistisk i överkant, medan man i fråga om den privata konsumtionen varit mer försiktig än konjunkturinstitutet. Totalt sett bör dock uppgången i den svenska ekonomin bli klart markerad under 1979, vilket

i så fall bör innebära att vi kan återta en del av det som förlorats under de två åren 1977 och 1978.

De ekonomisk-politiska konsekvenserna av denna utveckling diskuteras vi i närmast följande avsnitt.

Finanspolitikens uppläggning

Folkpartiregeringens finansplan innehåller inga förslag till ekonomisk-politiska åtgärder. I ett läge då vår samlade produktion beräknas öka kraftigare än någon gång tidigare under 1970-talet låter man helt enkelt den ekonomiska politiken oförändrat rulla vidare.

Om folkpartiregeringens optimistiska prognoser för 1979 skulle förverkligas, är enligt vår mening finanspolitiken alldeles för expansiv. Den representerar i så fall en bakvänd stabiliseringspolitik genom att vara mycket expansivare under 1979 — då produktionen beräknas öka med 5,5 % — än vad som exempelvis var fallet 1977 då BNP minskade med 2,5 %.

Mycket talar emellertid för att den expansiva effekten i första hand blir av finansiell natur. I likhet med vad som varit fallet under 1977 och 1978 förefaller finanspolitiken att i första hand ge upphov till en ökning av företagens likviditet och deras finansiella sparande och i mindre utsträckning stimulera produktionen och sysselsättningen.

Likviditetsökningarna inom företagssektorn är nu så kraftiga att de hotar återgången till en bättre balans i vår ekonomi. En förutsättning för att devalveringspolitiken skulle lyckas var att den följdes upp av en konsekvent stabiliseringspolitik. Löntagarorganisationerna tog för sin del på sig ett betydande ansvar under 1978 och 1979 för att devalveringarna skulle få sina avsedda effekter. Varken den tidigare borgerliga regeringen eller folkpartiregeringen visar emellertid ett motsvarande ansvar vid utformningen av finanspolitiken. Denna hotar nu att helt omintetgöra de effekter man siktade till med devalveringarna. Om inte finanspolitiken stramas åt, hotar en acceleration av inflationen en ny försvagning av vår bytesbalans och därigenom på sikt även växande svårigheter på sysselsättningens område.

Enligt vår mening måste finanspolitiken inriktas på att långsiktigt trygga sysselsättningen och återskapa den fasta grund för en fortsatt social och ekonomisk välfärdsutveckling, som nu hotar att gå förlorad. Det främsta målet för vår politik är att återföra ekonomin till ett läge med full sysselsättning och ett fullt utnyttjande av vårt lands produktionsmöjligheter. Som vi tidigare framhöll motsvarar det nuvarande underutnyttjandet mycket stora belopp. Den av regeringen förutsedda uppgången under 1979 kommer inte — trots att den är så pass kraftig — att föra oss tillbaka till ett läge med full sysselsättning. Den reala expansionen måste därför fortsätta med en betydande kraft under flera år. Den

måste därvid inriktas på kraftigt ökade investeringar för att vi skall kunna lösa de många krisbranschernas och krisorternas problem och skapa de nya arbetstillfällena som kommer att krävas under 1980-talet.

Såväl den borgerliga regeringens som folkpartiregeringens ekonomiska politik försvårar emellertid en sådan långsiktig återhämtning. Det väldiga budgetunderskottet, som i väsentliga delar inte gett upphov till någon real efterfrågan under 1978 och 1979, har i stället skapat en överlikviditet som nu utgör ett allvarligt inflationshot inför utvecklingen under kommande år. Dessa effekter kommer sannolikt inte att få någon större omfattning förrän under senare delen av 1979 och under 1980. Men då kan den snabba ökningen av penningmängd och likviditet utlösa en okontrollerbar pris- och kostnadsutveckling. Då kan sysselsättningen på nytt komma att vika och företagens investeringsvilja ytterligare försvagas.

Vad som i detta läge behövs är en finansiell åtstramning av i första hand den kraftiga överlikviditet som skapats inom företagssektorn. Det är denna överlikviditet som hotar den framtida stabiliseringen av vår ekonomi genom de inflationsdrivande effekter den får på kreditmarknad, avtalsrörelse och betalningsbalans.

Mot bakgrund av den redovisning av företagssektorns finansiella utveckling som ges i finansplanen och nationalbudgeten och som då har regeringens mycket optimistiska utveckling till grund skulle det finnas anledning att sterilisera överlikviditeten inom företagssektorn i en omfattning som svarar mot åtskilliga miljarder kronor. Näringslivets finansiella sparande förbättras med nära 30 miljarder kronor mellan 1977 och 1979. Det ligger nu på en högre nivå än i en rad andra OECD-länder. En fortsatt snabb prishöjning inom den svenska exportindustrin kan göra denna situation ännu mera tillspetsad.

I vår motion om skattepolitiken har vi föreslagit att man inför en allmän produktionsfaktorskatt. Med den utformning som vi där föreslagit bör den ge ca 2,5 miljarder i skatteinkomster per procentenhet. Avsikten med denna skatt är att den skall träffa samtliga inkomster som skapas i produktionen innan de fördelas på de i produktionen deltagande produktionsfaktorerna. Hur mycket som därefter återstår att förhandla om i avtalsrörelserna och hur detta skall fördelas på löner resp. kapitalinkomster får avgöras mot bakgrund av konjunkturförhållanden och vinstsituationen. En allmän utgångspunkt måste dock vara att denna nya skatt inte skall övervältras på vare sig exportpriserna eller på den inhemska prisnivå. I detta avseende skiljer den sig således från mervärdeskatten som genom hela sin konstruktion måste komma att höja konsumentpriserna och därigenom även — via bl. a. olika kompensationskrav — kostnadsnivån för de svenska företagen.

Mot denna bakgrund finns det mycket som talar för att den finansiella åtstramning som vi ser som ett nödvändigt inslag i politiken fram-

över åstadkommes genom att man inför en allmän produktionsfaktorskatt av det slag vi föreslagit i vår skattemotion. Tidpunkten för dess införande måste väljas med hänsyn till behovet att i tid kunna bromsa den inflationsutveckling som regeringens nuvarande politik hotar att leda till. Ju längre man skjuter på en förr eller senare ofrånkomlig åtstramning av finanspolitiken, desto större risk är det för att inflationen hinner ta fart, och desto kraftigare åtgärder måste man då sätta in för att få bukt med denna. Ju längre man dröjer med åtgärderna, desto större blir riskerna för att utvecklingen på kreditmarknaden och på valutaområdet hamnar i ett nästan okontrollerbart tillstånd.

Enligt vår mening bör en viss åtstramning sättas in redan under lopet av innevarande år. Om den nu förutsedda konjunktur- och likviditetsuppgången kommer till stånd, bör en mer allmän finansiell åtstramning åstadkommas under 1980 genom att man då inför den av oss föreslagna produktionsfaktorskatten. Beslut om detta bör emellertid ske på ett relativt tidigt stadium under 1979. Härigenom markerar statsmakerna sin bestämda vilja att förhindra att en ny inflationsvåg — liknande den vi hade 1977 — kommer till stånd. Ett viktigt mål för den ekonomiska politiken måste i den nu föreliggande situationen vara att bryta de inflationsförväntningar som eljest kommer att uppstå.

När det gäller storleken på den förstärkning av statsfinanserna som bör uppnås talar nu kända förhållanden för att produktionsfaktorskatten borde ge en inkomstförstärkning i storleksordningen 7—10 miljarder kronor, dvs. läggas på nivån 3 à 4 %. Hänsyn har därvid tagits till att en del av denna inkomstförstärkning bör användas för att sänka den direkta skatten på hushållen.

Vi vill emellertid inte nu binda oss för nivån på en produktionsfaktorskatt. Detta bör ske först när man — klarare än vad som nu är fallet — kan bedöma konjunkturutvecklingen och likviditets- och vinstökningarna inom företagen. Skatteomläggningen för 1980, som förutses leda till en sänkning av den direkta skatten på hushållen, har också en självklar betydelse vid dessa överväganden genom att den leder till motsvarande minskningar av statens inkomster.

Det bör vidare övervägas om inte särskilda åtgärder måste sättas in, om tendenser till kraftiga övervinster börjar uppträda i enskilda företag eller branscher under 1979 och 1980. Dessa åtgärder kan då utformas på ett likartat sätt som skedde 1974 — dvs. med en klar inriktning på att stimulera investeringarna och i former som gav de anställda ett betydande inflytande över medlens användning.

Vi återkommer med preciserade förslag på dessa punkter senare under våren 1979.

Som vi närmare utvecklar i vår skattemotion måste införandet av en allmän produktionsfaktorskatt medföra att offentliga arbetsgivare belastas med samma avgifter som näringslivet får vidkännas i fråga om den

del av produktionsfaktorskatten som avser löner. Om inte detta sker skulle dubbla kostnadsnivåer skapas på arbetsmarknaden med en del icke önskvärda effekter på lönebildningen som följd.

Effekterna på kommunernas ekonomi av en ny avgift på deras lönekostnader är dock inte entydiga. Den på kort sikt viktigaste frågan för kommunerna är hur de totala lönekostnaderna inkl. denna nya avgift kommer att utveckla sig. Avräknas denna nya avgift i en betydanden utsträckning från löneökningstrymmet, kommer dess omedelbara kostnadseffekter att bli små för kommunerna. I gengäld kan den i så fall få en mera långsiktig effekt på utvecklingen av kommunernas skatteunderlag.

Enligt vår mening bör effekterna på kommunernas ekonomi av denna nya avgift beaktas. Detta kan dock först ske i samband med att man har en tydligare bild av den kommunala sektorns totala utveckling och i anslutning till andra skattepolitiska överväganden.

Vad som redan i dagsläget framstår som helt nödvändigt att fatta beslut om är emellertid att kraftigt öka stimulansen av industriinvesteringarna och den tekniska utvecklingen och forskningen och att göra detta i former som verkligen effektivt påverkar investeringsaktiviteten. Trots den kraftiga likviditetökningen och företagens anmärkningsvärt stora finansiella sparande ligger industriinvesteringarna fortfarande kvar på en mycket låg nivå. Den borgerliga regeringens generella och ovillkorade stöd till företagens vinster har således inte givit något resultat. Vad som nu behövs är en politik som verkligen omvandlar den höga likviditeten i en investeringsvilja. Man har redan nu gått för långt i fråga om en generell stimulans. Vad som i stället krävs är riktade åtgärder som ger resultat i form av offensiva och sysselsättningskapande projekt.

Vi har alltsedan januari 1977 föreslagit förstärkta insatser som skulle vända den nedåtgående investeringsutvecklingen. Vi har föreslagit att man skulle inrätta en strukturfond som skulle ställa riskvilligt kapital till förfogande för offensiva, framtidsinriktade satsningar. Vi vidhåller detta förslag och föreslår att en strukturfond inrättas, i vars styrelse skall ingå representanter för såväl löntagare, näringsliv som samhälle. Strukturfonden skall anvisas 2 miljarder kronor av budgetmedel och ges möjligheter att med statsgaranti på de internationella lånemarknaderna låna upp ett lika stort belopp. Fondens kapacitet bör således redan från början vara 4 miljarder kronor.

Vi vill även peka på att regeringen under hösten 1978 i enlighet med vad vi tidigare föreslagit förstärkt avdrags- och bidragsmöjligheterna för bl. a. industriinvesteringar som görs under 1979. Vi föreslår nu dessutom även förstärkta insatser för forsknings- och utvecklingsarbetet inom industrin. Vi återkommer senare i vår med ett detaljerat förslag om detta.

De tidigare nämnda riskerna för en försvagning av bostadsbyggandet

bör även nu föranleda omedelbara åtgärder. Vi riskerar att hamna i en situation med stagnerande bostadsbyggande samtidigt som bostadsköerna ökar. Vi vidhåller därför vårt tidigare förslag att ett stående ränte- och amorteringsfritt lån skall utgå för flerfamiljshus som igångsätts under 1979. Ett beslut härom bör åtföljas av ett prisstopp på byggnadsmaterial och en förstärkt kontroll av entreprenadpriserna.

Den borgerliga regeringens ekonomiska politik har lagt tunga bördor på olika utsatta grupper i samhället. I jämförelse med den socialdemokratiska politiken har den lett till växande klyftor. Åtstramningen har inte fördelats efter bärkraft, utan högre inkomstagare och kapitalägare har fått en relativt sett förmånligare behandling under den borgerliga svångremspolitikens år.

Mycket talar därför för att åtgärder borde sättas in som rättar till de fördelningspolitiska orättvisor som den borgerliga politiken medfört. I det följande kommer vi att föreslå en del åtgärder på skatteområdet som har detta syfte. Vi föreslår även en förstärkning av bostadsbidragen för att hjälpa barnfamiljerna, som hårt drabbas av den borgerliga dyrtiden. Ytterligare åtgärder kan behöva sättas in på detta område framöver. Den närmare preciseringen av dessa bör dock anstå tills frågan om skatteomläggningen för 1980 klarnat.

Den borgerliga regeringens ekonomiska politik har inte inordnats i ett långsiktigt och planmässigt återställande av den svenska ekonomins styrka. Man har alltför mycket förlitat sig på generella åtgärder och på de fria marknadskrafternas spel. Resultatet har i stort sett endast blivit en likviditetsökning inom näringslivet — utan att man härigenom åstadkommit den investeringsökning som 1980-talets utveckling ställer krav på. Vi har inte utnyttjat den lediga kapaciteten för att bygga för framtiden. Vi har härigenom förlorat värdefull tid. Det är då desto mer angeläget att men nu med kraft vänder den svaga utvecklingen på kapitalbildningens område och genom kraftigt ökade investeringar skapar de nya sysselsättningsmöjligheter som utvecklingen framöver kommer att kräva.

De allmänna riktlinjerna för budgetpolitiken

Den borgerliga regeringen och sedermera även folkpartiregeringen har försökt försvara den kraftiga försvagningen av statsfinanserna med hänvisning till att detta varit nödvändigt för att upprätthålla sysselsättningen. Detta är emellertid långt ifrån fallet. Den borgerliga regeringen hade en dålig kontroll över statsutgifterna och bedrev på vissa områden en direkt slösaktig utgiftspolitik. Mycket betydande belopp har exempelvis lagts ner på att fortsätta projekteringen på ett flygplan som med stor sannolikhet icke kommer att byggas. Handlingsförslamningen på energi-

politikens område har kostat och kommer att kosta statskassan mångmiljardbelopp, vilket med en vettig energipolitik skulle ha kunnat undvikas. Man har vidare i en rad fall betalat överpriser på företag. Detta var exempelvis fallet vid bildandet av SSAB. Det var även fallet vid bildandet av det statliga databolaget.

En annan viktig anledning till den kraftiga försvagningen av statsfinanserna är den borgerliga regeringens användning av generella åtgärder med en låg ekonomisk-politisk effektivitet. Ett exempel på detta är slopandet av den allmänna arbetsgivaravgiften, vilket lett till en försvagning av statsbudgeten med ca 8 miljarder kronor. Genom denna åtgärd avsåg visserligen regeringen att förstärka företagets vinstsituation och därigenom indirekt öka investeringsbenägenheten. Men som vi framhöll i föregående avsnitt visar utvecklingen under 1978 och 1979 att man inte genom denna allmänna utspridning av statsmedel kunnat åstadkomma de avsedda effekterna. Medlen har dessutom fördelats på ett sådant sätt att de i större utsträckning stött de sektorer inom svensk ekonomi som inte möter någon utländsk konkurrens — detta i ett läge då behovet av en förstärkning av vår exportindustri och den med importen konkurrerande hemmamarknadsindustrin är fortsatt mycket stort. Det kan därför med fog hävdas att skattebetalarnas och löntagarnas medel hade kunnat användas på ett effektivare sätt, om användningen styrts direkt till sitt avsedda syfte.

Socialdemokraterna har under de två tidigare åren tagit på sig den för ett oppositionsparti otacksamma uppgiften att föreslå en starkare budget än vad regeringen föreslagit. Genom att socialdemokraterna dessutom hela tiden förordat en mera sysselsättningsskapande politik hade man kunnat undvika den kraftiga försvagning av inkomstsidan som den svaga ekonomiska utvecklingen under 1977 och 1978 medfört. Man kan därför med fog hävda att om de socialdemokratiska förslagen till ekonomisk politik följts, så skulle budgetunderskottet varit klart mindre än vad det nu faktiskt är.

Enligt socialdemokraternas mening utgör det stora budgetunderskottet en allvarlig fara för framtiden. I en uppåtgående konjunktur medför det risker för en kraftig inflationsuppgång. De betydande ränteutgifterna intecknar budgetens utgiftssida på ett sätt som äventyrar en fortsatt utbyggnad av välfärden. Den svaga statsfinansiella situationen gör också att vi står sämre rustade, om vi på nytt skulle hamna i ett läge med kortsiktiga påfrestningar för sysselsättningen. Även om underskottet i sin helhet skulle kunnat placeras på den svenska kreditmarknaden, leder det dessutom till icke önskvärda effekter på förmögenhetsfördelningen. Man skuldsätter staten och därigenom alla skattebetalare med betydande belopp — men gynnar samtidigt med olika skattefavourer en förmögenhetsbildning hos bankerna och de grupper som har ekonomiska möjligheter att öka sin förmögenhet.

Enligt vår mening bör av dessa olika skäl budgetpolitiken inriktas på att ta ner budgetunderskottet till en betydligt lägre nivå än vad det nu ligger på. Vi vill redan nu föreslå en rad inkomstförstärkande åtgärder, vilka tillsammans med de finansiella effekterna av våra förslag på energipolitikens och skattepolitikens områden leder till en förstärkning av budgeten på ca 2,5 miljarder kronor — efter det att hänsyn tagits till de av oss föreslagna utgiftsökningarna. Därutöver bör ytterligare åtgärder vidtas för att ytterligare nedbringa underskottet för budgetåret 1979/80. Av skäl som tidigare redovisats är vi inte i dag beredda att ta slutlig ställning till omfattningen av dessa åtgärder.

Även om en klar förbättring av budgetläget kan åstadkommas 1980, är detta dock endast ett första steg på vägen mot en för framtiden helt nödvändig sanering av statsfinanserna. Den långsiktiga budgetpolitiken måste inriktas på att ta ner underskottet till en nivå som står i överensstämmelse med en långsiktig balans i vår ekonomi. Om vi inte gör detta, kommer detta underskott att ta i anspråk en alltför stor del av vårt samlade sparande, ett sparande som vi — i stället föra att med detta finansiera löpande statsutgifter — måste använda för att bygga upp den nya industristruktur som skall klara 1980-talets sysselsättning och välfärd.

Socialdemokraternas budgetförslag för budgetåret 1979/80

Mot bakgrund av vad som tidigare anförts om den ekonomiska politikens inriktning redovisas i det följande de förändringar i regeringens budgetförslag som föreslås av den socialdemokratiska riksdagsgruppen.

Vi föreslår besparingar i fråga om regeringens utgiftsförslag med ca 808 milj. kr. Samtidigt föreslår vi ökade utgifter av konsumtionsnatur m. m. på ett något mindre belopp eller ca 760 milj. kr. Förslaget om att inrätta en strukturfond, som vi ånyo framför, medför utgifter om 2 000 milj. kr. Slutligen föreslår vi en rad inkomstförstärkningar om sammanlagt 4 390 milj. kr.

Totalt sett innebär således våra förslag att underskottet i regeringens budgetförslag kan minskas med ca 2 438 milj. kr.

Statsinkomsterna budgetåret 1979/80

I syfte att förstärka budgeten nästa budgetår bör en rad inkomstökningar ske.

Avgiftsunderlaget för *socialavgifter till barnomsorgen* bör fr. o. m. den 1 juli 1979 utvidgas till att avse även egenföretagare. För budgetåret

1979/80 beräknar vi de härav följande intäkterna för statsverket till 250 milj. kr.

MBL-utbildningen bör finansieras av produktionen genom att *arbetskyddsavgiften* höjs med 0,07 % fr. o. m. den 1 juli 1979. Detta ger en inkomstökning på 150 milj. kr.

Vidare föreslår vi att *basen för arbetsgivaravgifterna* den 1 juli 1979 utvidgas till att omfatta förmån i form av bil. Denna utvidgning beräknas leda till en ökning av statsinkomsterna med 450 milj. kr. nästa budgetår.

Vi föreslår att *förmögenhetsskatten* höjs med 30 % fr. o. m. den 1 juli 1979. Inkomstökningen härav under budgetåret 1979/80 beräknas till 200 milj. kr.

Vissa ändringar av reglerna för *beskattning av familjeföretag* föreslås fr. o. m. den 1 januari 1980, vilket ger en merintäkt budgetåret 1979/80 om 100 milj. kr. motsvarande 200 milj. kr. för helår. Innebörden av de föreslagna ändringarna är dels en återgång till vad riksdagen beslutade våren 1976 om fördelning av inkomst mellan makar m. m., dels en återgång till tidigare regler för förmögenhetsskatt för småföretagare.

Den fr. o. m. år 1979 tillämpade *indexregleringen av skatteskalorna* bör slopas fr. o. m. år 1980. Härigenom ökar statsinkomsterna för budgetåret 1979/80 med 1 500 milj. kr.

Sammanlagt innebär detta att inkomstiteln *skatt på inkomst och förmögenhet samt socialförsäkringsavgifter m. m.* bör räknas upp med 2 650 milj. kr. till 57 150 milj. kr.

Stämpelskatten vid förvärv av fast egendom och tomträtt samt för in-teckningar föreslås bli höjd fr. o. m. den 1 juli 1979. Härigenom ökas inkomsterna nästa budgetår med 550 milj. kr. till 1 349 milj. kr.

Fordonsskatten för lastbilar och traktorer m. m. bör vidare höjas med 40 % den 1 juli 1979, vilket ger en inkomstökning på 290 milj. kr. Inkomstiteln *Vägfrafikskatt* bör därför räknas upp med detta belopp till 3 560 milj. kr.

Den tillståndsgivning och kontroll som olika myndigheter genomför enligt miljölagens bestämmelser bör avgiftsfinansieras fr. o. m. budgetåret 1979/80. Avgifterna uppgår beräkningsmässigt till 100 milj. kr. En ny inkomstitel benämnd *Miljöavgifter* bör föras upp med ett belopp av 100 milj. kr.

Skogsvårdsavgiften bör räknas upp från f. n. 0,09 % till 1,09 % fr. o. m. den 1 juli 1979. På detta sätt medverkar skogsägarna direkt till finansieringen dels av det statsbidragssystem för röjnings- och gallrings-åtgärder, som vi föreslår i vår motion om skogsnäringen, dels till de produktionsfrämjande skogsvårdsinsatser, som vi föreslår under jordbruks-huvudtiteln. Inkomstförstärkningen om ca 200 milj. kr. används således för att täcka olika utgifter.

De senaste årens handlingsförklaring på energiområdet har lett till

fördyringar på grund av både långsammare utbyggnadstakt och försenad idrifttagning av kärnkraftsreaktorer. Kostnaderna härför är svåra att beräkna men uppskattas till ca 800 milj. kr.

Statsutgifterna budgetåret 1979/80

Vårt förslag avser såväl utgiftsminskningar som utgiftsökningar. Först redovisas de av oss föreslagna utgiftsminskningarna.

Under *försvarsdepartementets* huvudtitel föreslår vi, i enlighet med vad vi yrkade i motionen 1976/77: 1504, en lägre utgiftsnivå än regeringens. I särskild motion rörande försvarspolitiken föreslås en minskning av utgifterna för militärt försvar med 448 635 000 kr.

Under *utbildningsdepartementets* huvudtitel yrkar vi avslag på ökningen av statsbidraget till företagsutbildning och inbyggd utbildning med 9 milj. kr. Vi räknar också med en besparing på anslaget Bidrag till särskilda kulturella ändamål med 850 000 kr.

I fråga om *jordbruksdepartementets* huvudtitel har en ingående granskning anslag för anslag skett. Denna granskning har lett till att en rad besparingar föreslås. Sammanlagt uppgår de till ca 250 milj. kr. De föreslagna ändringarna i denna huvudtitel redovisas utförligt i en särskild motion av socialdemokraterna, vilken vi hänvisar till.

Huvudtiteln *Riksgäldsfonden* innehåller huvudsakligen räntor på statsskulden. Som framgår av våra förslag redovisar vi i övrigt en budgetförstärkning om drygt 2,5 miljarder kronor. Effekten härav slår inte fullt igenom på statsskuldräntorna budgetåret 1979/80, men en nedräkning av statsskuldräntorna med 100 milj. kr. bör likväl kunna ske.

Vi övergår nu till att redovisa av oss föreslagna utgiftsökningar.

Under *utrikesdepartementets* huvudtitel föreslår vi i särskild motion att 5 030 000 kr. anvisas under olika anslag i syfte att öka de svenska insatserna för nedrustningsändamål.

Under *försvarsdepartementets* huvudtitel föreslår vi en ökning av anslaget Civilförsvar med 1,1 milj. kr.

Under *socialdepartementets* huvudtitel lägger vi fram flera reformförslag.

Vi anser det nödvändigt med ett omedelbart beslut om en utbyggnadsplan för långtidssjukvården. Programmet gäller femårsperioden 1980—1984 och innebär att 10 000 nya platser skall tillkomma inom långtidssjukvården och att en ökad personaltäthet skall tillkomma i denna vårdsektor. Ett belopp av 160 milj. kr. bör anslås härför under nästa budgetår.

Vidare föreslår vi att bidraget till pensionärsorganisationerna ökar med 500 000 kr.

För åtgärder inom missbruksområdet föreslår vi ett treårigt program om sammanlagt 100 milj. kr. Utgifterna under budgetåret 1979/80 blir

32 milj. kr. Folkrörelsernas betydelse och ansvar betonas. Programmet tyngdpunkt läggs på insatser i ungdomsgrupperna och inom arbetslivet. Förslagen omfattar också insatser för en bättre vård, bl. a. genom försök med nya vård- och behandlingsmetoder.

Vi vill bl. a. anvisa 50 milj. kr. för åtgärder inom barn- och familjepolitiken. Dessa medel avser olika behovsorienterade personalinsatser i förskolan.

Till beredskapslagring av läkemedel m. m. föreslås 8 milj. kr., varav 7,8 milj. kr. under kapitalbudgeten och 0,2 milj. kr. under driftbudgeten.

Under *kommunikationsdepartementets* huvudtitel föreslår vi att ytterligare 600 000 kr. avsätts till NTF för dess barn- och ungdomsverksamhet.

Under *budgetdepartementets* huvudtitel föreslår vi att ytterligare 11,4 milj. kr. anvisas till riksskatteverket. Härav avser 1,4 milj. kr. utökad skattekontroll och 10 milj. kr. en informationskampanj mot skattefusk och skatteflykt.

Under *utbildningsdepartementets* huvudtitel föreslår vi förstärkta kulturanlag med sammanlagt 2,8 milj. kr. för en rad ändamål, bl. a. inom folkrörelsernas kulturella verksamhet.

Vi föreslår att 30 milj. kr. anvisas för den allmänna fritidsverksamheten i skolan.

För att förbättra arbetsmiljön i skolan föreslår vi insatser om sammanlagt 133 milj. kr. Härav avser 95 milj. kr. insatser för ökad personaltätthet inom grundskolan och 5 milj. kr. insatser i gymnasieskolan, 27 milj. kr. fler platser inom gymnasieskolan och 6 milj. kr. bidrag till studie- och yrkesorientering m. m.

Studiecirkelbidraget bör räknas upp med 2 kr. per timme jämfört med regeringens förslag, vilket medför en merutgift om 22 milj. kr.

För uppsökande verksamhet i bostadsområden föreslås ett bibehållet statsbidrag av 2 milj. kr.

Vi föreslår vidare att 2 milj. kr. utgår till löntagarorganisationerna för utbildning av skolinformatörer.

För utökad förskollärarytbildning föreslås 2 milj. kr.

För studiesociala åtgärder vill vi anvisa ytterligare 18 milj. kr. Härav avser 4 milj. kr. studiebidrag och 14 milj. kr. avsättning till studiemedelsfonden.

För en förstärkning av presstödet, i huvudsak till organisationstidskrifterna, föreslår vi 14,7 milj. kr.

Inom *jordbruksdepartementets* område föreslår vi att ytterligare 5 milj. kr. avsätts för åtgärder inom miljövården.

För utökad lagring för beredskapsändamål föreslås under *handelsdepartementets* huvudtitel ytterligare 8,4 milj. kr.

Inom *arbetsmarknadsdepartementets* huvudtitel föreslår vi 22 milj. kr. för arbete åt handikappade. Dessutom vill vi avsätta 2 milj. kr. för

ett kommunalt program för invandraråtgärder. För utbildning av fler vapenfria tjänstepliktiga föreslås 2,6 milj. kr.

Inom *bostadsdepartementets* område föreslår vi att ytterligare 195 milj. kr. avsätts för förbättringar av bostadsbidragen.

Vidare föreslår vi åtgärde för att öka bostadsbyggandet till en utgift av ca 200 milj. kr. Denna utgift uppvägs dock mer än väl av de besparingar som vi samtidigt föreslår, dels genom en skärpt priskontroll på byggkostnaderna, dels genom att vi vill begränsa de nya underhållslånen till att inte avse privata bostadsföretag och genom att vi vill återgå till tidigare gällande låneregler för bl. a. enskilt ägda hyreshus. Beräkningstekniskt för vi upp ett i jämförelse med regeringens förslag oförändrat anslag till lånefonden för bostadsbyggande.

Inom *industridepartementets* område vill vi avsätta 2 000 milj. kr. nästa budgetår för att inrätta en strukturfond.

Anslaget till STU föreslås öka med 20 milj. kr. för att uppnå samma ökningstakt för den tekniska forskningen som för övrig forskning. Till en nyinrättad fond för uppfinnare vill vi avsätta 5 milj. kr.

Under *kommundepartementets* huvudtitel bör ytterligare tjänster inrättas vid länsstyrelserna för att sköta den av oss föreslagna tillstånds- och kontrollverksamheten på miljöområdet. Vidare föreslår vi nya tjänster på länsstyrelsernas mervärdeskatteenheter för att förbättra registreringskontrollen. Anslaget bör därför räknas upp med (3 000 000 + 2 140 000 =) 5 140 000 kr.

Hemställan

Med hänvisning till vad som anförts hemställs

att riksdagen

1. godkänner de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som har förordats i motionen,
2. godkänner de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som har förordats i motionen.

Stockholm den 25 januari 1979

OLOF PALME (s)

ERIK ADAMSSON (s)

INGEMUND BENGTTSSON (s)

INGVAR CARLSSON (s)

HANS GUSTAFSSON (s)

BENGT GUSTAVSSON (s)

LILLY HANSSON (s)

LENA HJELM-WALLÉN (s)

PAUL JANSSON (s)

GÖRAN KARLSSON (s)

VALTER KRISTENSON (s)

ANNA LISA LEWÉN-ELIASSON (s)

ESSEN LINDAHL (s)

LISA MATTSON (s)

THAGE PETERSON (s)

ANNA-GRETA SKANTZ (s)

INGVAR SVANBERG (s)

